

GEEF
GELOOF EEN
STEM IN
FRYSLAN

ChristenUnie

Verkiezingsprogramma
ChristenUnie Fryslân
2015 - 2019

INHOUD

INLEIDING	3
GELOOF IN ZORG	6
GELOOF IN WERK	12
GELOOF IN FRYSLAN	18

INLEIDING

Visie voor 2030

Het goede voor de Friese samenleving. Niet alleen voor de komende verkiezingstermijn, maar voor de lange termijn. Dat is waar wij als ChristenUnie Fryslân naar streven. Het gaat om keuzes en beslissingen waar de samenleving nu, maar ook later iets aan heeft. Daarom zetten we een stip op de horizon: hoe willen we dat onze samenleving er in 2030 uitziet?

Dit verkiezingsprogramma voor de Statenverkiezingen 2015 is onze schets van de samenleving anno 2030. Dit is de stip op de horizon waar wij naar toe willen werken. De basis van waaruit we vertrekken is het geloof in Jezus Christus, dat wij in het dagelijks leven handen en voeten willen geven. De opgave God liefhebben boven alles en onze naaste als onszelf. Dat is de leidraad voor ons handelen.

Wij zien een samenleving voor ons waarin mensen naar elkaar omkijken, waar ieder mens tot zijn recht komt en waar iedereen de kans krijgt om naar vermogen mee te doen. Als iedereen oog heeft voor de ander, valt niemand buiten de boot en bouwen wij samen aan een krachtige provincie.

Als ChristenUnie willen we geloof een stem geven in Fryslân.

Ons programma heeft drie speerpunten:

GELOOF IN ZORG

Wij geloven in een samenleving waarin mensen naar elkaar omkijken. Als christelijke politieke partij willen wij bondgenoot zijn van alle burgers. Ook van zwakkeren en vluchtelingen. Met extra aandacht en door goede randvoorwaarden te scheppen voor gezondheid, veiligheid, sport, kunst en cultuur, cultureel erfgoed en de Friese taal, willen wij de leefbaarheid in Fryslân bevorderen.

GELOOF IN WERK

Wij geloven dat elke inwoner van Fryslân de kans moet krijgen om zijn talenten optimaal te ontwikkelen. Dit vraagt om een sterke economie en kansen voor eerlijk werk. Werkgevers en werknemers moeten de ruimte krijgen om op een eerlijke manier een redelijk inkomen te verwerven.

GELOOF IN FRYSLAN

Wij geloven dat we verstandig om moeten gaan met het Friese landschap zodat Fryslân mooi blijft. Als goede rentmeesters dragen we zorg voor het landschap en de natuur. We maken ons sterk voor energiebesparing en duurzame energie, zodat we in 2050 als provincie fossielvrije energie hebben.

TERUGBLIK 2011-2015

In de afgelopen statenperiode heeft de Christen-Unie-fractie zich in de Provinciale Staten voor belangrijke onderwerpen ingezet. Hieronder kijken we terug op de resultaten en kernpunten van onze inbreng.

Stimuleren regionale economie

Wij hebben ons ervoor ingezet dat het Friese midden- en kleinbedrijf (MKB) kansen krijgt. Aanbestedingen moeten zo worden ingericht dat het lokale MKB mee kan doen, ook bij bouwprojecten zoals de IJshal Leeuwarden en bij grote Friese infrastructuurprojecten. Wij zijn opgekomen voor werkloze jongeren en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. De aanpak van jeugdwerkloosheid is onderdeel geworden van de provinciale Economie-nota en we hebben ervoor gezorgd dat het budget voor verbetering onderwijs-arbeidsmarkt en aanpak jeugdwerkloosheid (170.000 euro) veilig is gesteld.

Voorrang voor fairtrade en duurzaamheid

Wij vinden het belangrijk dat provincie en gemeenten fair inkopen en hebben daarop aangedrongen. Wij vinden dat Fryslân de ambitie moet hebben om in 2050 tot een fossielvrije duurzame samenleving te komen. Die ambitie werd op ons initiatief in februari 2013 door Provinciale Staten uitgesproken. Op initiatief van de ChristenUnie is het Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE) opgericht. In dit fonds zit 90 miljoen euro voor kansrijke, innovatieve plannen op het gebied van duurzame energie.

Verbetering openbaar vervoer

Wij hebben ons ingespannen voor betere spoorverbindingen van en naar Fryslân: vier treinen per uur van Leeuwarden naar Zwolle en vier terug. We vinden dat daarbij ook naar regionale aanbieders van OV moet worden gekeken. Mede door onze inzet is de lobby richting de NS geïntensiveerd. Ook zal op initiatief van de ChristenUnie met NS en ProRail besproken worden om bij wijze van proef voor de dienstregeling van 2016 de Sprinter voor de duur van een jaar, op zaterdag extra in te zetten op het traject Leeuwarden – Meppel. Wij zijn ervoor dat station Werpsterhoek bij Leeuwarden voortvarend gerealiseerd wordt. NS wil eerst de garantie dat er 1000 in-/uitstappers per dag zijn. Wij zijn er echter van overtuigd dat de aanwezigheid van een station de aantrekkingskracht van een wijk sterk kan vergroten en dat het station er daarom eerst moet zijn. Daarom hebben wij het provinciebestuur gevraagd zich voor de realisatie van het station in te zetten.

Ruimte voor ontwikkelingen landbouw

We hebben in 2013 een landbouwtour door de provincie gemaakt. Het doel hiervan was om zaken die voor boeren belangrijk zijn, op te nemen in het provinciale (landbouw)beleid. Met het oog op de verkeersveiligheid hebben wij ons ervoor ingespannen dat landbouwverkeer zo weinig mogelijk gebruik maakt van de openbare weg en dat er door goede ruilverkaveling landbouwwegen worden aangelegd. We hebben ons met succes ingezet voor kansen voor veehouderijen in Fryslân, onder meer via een motie om een verordening te maken voor veehouderij, stikstof en Natura 2000. Daarnaast hebben wij een voorstel gedaan om een stikstofdepositiebank op te richten.

Sociaal Fryslan

Vanwege de grote transitie zorg en welzijn die nu volop aan de gang is, hebben wij blijvende aandacht gevraagd voor de positie van organisaties als Tûmba en Zorgbelang. Vanwege de grote transitie zorg en welzijn die nu volop aan de gang is. We zijn er steeds alert op geweest dat het sociale beleid voldoende aandacht krijgt in de verschillende beleidsvelden van de provincie. We hebben ons ook ingezet voor het behoud van kleine scholen; we hebben hiervoor een hoorzitting georganiseerd en we hebben actief bevorderd dat het onderwerp op de Haagse agenda komt. We hebben aandacht gevraagd voor de wachtlijsten in de jeugdzorg. In reactie daarop heeft het Bureau Jeugdzorg Friesland extra personeel ingezet en is vastgelegd dat de hele wachtlijst per 1 januari 2015 moet zijn weggewerkt.

Verder

Dankzij de ChristenUnie:

- wordt het oorlogsmonument bij de N928 ter hoogte van Ypecolsgea bereikbaar voor bezoekers;
- gaat het Rondje Lauwersmeer (voor recreatie rondom het Lauwersmeer) er komen;
- hebben we 2 miljoen euro extra weten vrij te maken voor de verbetering van de verkeersveiligheid in de provincie.

Provinciale taken

De provincie neemt haar verantwoordelijkheid voor een sterk lokaal bestuur, met voldoende draagvlak bij de bevolking. De basisgedachte achter de verdeling van taken tussen overheidslagen is dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger kan worden uitgevoerd. De beslissing wordt bij voorkeur genomen op de plaats waar die effect heeft. In veel gevallen is dit de gemeente. De provincie heeft een aantal wettelijke taken op het gebied van ruimte, economie en de wisselwerking daartussen in het omgevingsbeleid. Ook cultuur behoort tot de kerntaken van de provincie. Naast deze wettelijke taken heeft de provincie ook de mogelijkheid tot autonoom beleid.

Er kunnen zich situaties voordoen waarin provincies een meerwaarde kunnen leveren op taken buiten het wettelijke domein. Bijvoorbeeld wanneer er (boven)regionale kwesties of sector-overstijgende zaken spelen en gemeenten niet in staat blijken deze zaken doeltreffend aan te pakken of op te lossen. Als deze situatie zich voordoet, kunnen Provinciale Staten autonoom besluiten een provinciale inzet te leveren en het kerntakenpakket van de provincie uit te breiden. Zowel de Grondwet als de Provinciewet bieden deze mogelijkheid. Wat de ChristenUnie betreft blijft dit zo.

De provinciale taken op het gebied van jeugdzorg worden in 2015 gedecentraliseerd naar gemeenten. Dit houdt in dat bijna alle wettelijke taken binnen het programma sociaal beleid en zorg overgaan naar de gemeenten, vanuit de gedachte dat deze taken het best zo dicht mogelijk bij de burger kunnen worden uitgevoerd. Dat neemt niet weg dat wij vinden dat de provincie wel betrokken moet blijven in het sociale domein. De provincie heeft het overzicht over alle gemeenten en is verantwoordelijk voor een goed leefklimaat in Fryslân. Zij kan meekijken bij wat goed is voor de regio en daar waar nodig en in overleg met gemeenten, actie ondernemen.

De provincie houdt dus ruimte voor eigen beleidsaccenten in het sociale domein. Dit doet ze door bij alle onderwerpen die de provincie aangaan, oog te hebben voor het menselijk aspect en voor de mens die een steuntje in de rug nodig heeft. Voorkomen moet worden dat mensen tussen wal en schip vallen doordat gemeenten en provincies naar elkaar wijzen als verantwoordelijke overheidslaag.

A person's silhouette is shown in profile on the left side of the frame, looking towards a bright sunset on the right. The sky is filled with warm, golden light. A white signal icon, consisting of several concentric curved lines, is positioned in the upper left quadrant of the image. The text 'GELOOF IN ZORG' is overlaid in the lower right area in a white, sans-serif font.

GELOOF
IN
ZORG

ZORG

Het ideaal van de ChristenUnie voor 2030 is een samenleving waarin mensen naar elkaar omkijken. Niemand leeft voor zichzelf, als mensen zijn wij op elkaar aangewezen. Iedereen vaart er wel bij als mensen in verbondenheid, verantwoordelijkheid en betrokkenheid samenleven. De provincie heeft hierin een verbindende taak. Wij willen dat de provincie de taak op zich neemt om discriminatie te voorkomen en te bestrijden. Geweld, onveiligheid, criminaliteit, onleefbaarheid en verpaupering moeten krachtig worden bestreden.

Als christelijke politieke partij willen wij bondgenoot zijn van alle burgers. Ook van zwakkeren en vluchtelingen. Met extra aandacht en door goede randvoorwaarden te scheppen voor gezondheid, veiligheid, sport, kunst en cultuur, cultureel erfgoed en de Friese taal, willen wij de leefbaarheid in Fryslân bevorderen.

Leefbaarheid behouden

Wij willen dat de leefbaarheid in 2030 overal in de provincie hoog is. Dit vraagt in heel Fryslân om goede voorzieningen, zoals scholen, zorgvoorzieningen en snel internet. Wij zien grote kansen voor de 'coöperatiesamenleving'. Initiatieven van onderop moeten zoveel mogelijk worden gestimuleerd. Het is tijd voor minder overheid en meer samenleving. Overheid en samenleving kunnen elkaar aanvullen.

Internet wordt steeds belangrijker om mee te kunnen doen in de samenleving. Daarom is het belangrijk dat ook ouderen vaardig zijn in het omgaan met internet. Wij willen dat de provincie het initiatief Seniorweb, cursussen voor ouderen, ondersteunt.

Het in stand houden van maatschappelijke organisaties is primair een verantwoordelijkheid van gemeenten. Er zijn echter thema's die niet aansluiten bij de gemeentelijke verantwoordelijkheden. Als dit zaken zijn die van belang zijn voor de sociale infrastructuur van de provincie, dan zien wij hierin voor de provincie een taak. Concreet betreft dit:

- discriminatiepreventie en bestrijding;
- onafhankelijke belangenbehartiging voor patiënten en cliëntenorganisaties;
- het inzichtelijk maken van de kwaliteitsbeleving van de Friese zorgconsument.

Elk mens telt

Wij willen een samenleving waarin de zwakkeren sterk staan. Chronisch zieken en gehandicapten horen erbij en hebben recht op een volwaardige plaats. De overheid zorgt voor een vangnet voor diegenen die het niet zelf kunnen redden, onder meer door relevante maatschappelijke organisaties in stand te houden.

Er verandert veel in de zorg, zeker voor ouderen. We moeten voorkomen dat er mensen tussen wal en schip raken. Daarom is het belangrijk dat er organisaties zijn die voor hun belangen opkomen.

Tiny de Boer-Rottiné
Voorzitter Cliëntenraad Talma Hiem
Balk

We gaan voor een samenleving waarin mensen elkaar met liefde en zorg omringen. We accepteren geen samenleving waarin mensen in eenzaamheid of mensen met psychische zorgen geen toekomst meer zien. Wanneer mensen lijden aan het leven is dat een gezamenlijke verantwoordelijkheid van ons allen.

Organisaties zoals Doarpswurk, Keunstwurk, Partoer en Sport Fryslân leveren een belangrijke bijdrage aan de sociale infrastructuur van de provincie. Wij willen die organisaties in stand houden door deze structureel te subsidiëren. Gemeenten bekostigen hier ook een deel van door de door hen benodigde steun in te kopen.

De ChristenUnie gaat voor een mensenhandelvrije provincie. Waar nodig neemt de provincie een regiserende rol richting gemeenten, zodat voorkomen wordt dat de problematiek verschuift naar andere gemeenten, wanneer de ene gemeente strengere wetgeving toepast dan de andere.

Noodfonds jeugdzorg

Per 1 januari 2015 gaat de jeugdzorg van de provincie naar de gemeenten. De provincie staat garant voor een overdracht waarbij gemeenten niet achteraf worden geconfronteerd met extra, onverwachte kosten. Hiervoor bestaat een noodfonds waar gemeenten een beroep op kunnen doen. De ChristenUnie wil dat het geld uit dit noodfonds gedurende

2015 en 2016 beschikbaar is, waarna een evaluatie plaatsvindt. Indien nodig kan het noodfonds verlengd en/ of verhoogd worden. De transitie mag nooit ten koste van mensen gaan.

Vluchtelingen opvangen

Jaarlijks vluchten duizenden mensen naar Nederland omdat ze in hun eigen land worden vervolgd vanwege etniciteit, geloof, politieke overtuiging of geaardheid. Gemeenten zijn verplicht een bepaald aantal vluchtelingen opvang te bieden, zodat elke gemeente naar draagkracht bijdraagt aan de oplossing van dit landelijke probleem. De provincie ziet erop toe dat gemeenten aan deze verplichting voldoen. Wij willen dat de provincie dit toezicht actief invult en de samenwerking tussen gemeenten bevordert, zodat voorkomen wordt dat gemeenten niet aan hun taak kunnen voldoen.

Zorgvoorzieningen behouden

De verwachting is dat circa 40 procent van de huisartsenpraktijken in Fryslân over tien jaar vacant is. Het tekort aan huisartsen is een bedreiging voor de zorg dicht bij huis en de leefbaarheid. Wij willen dat de provincie investeert in een aantrekkelijke leefomgeving voor huisartsen en medisch specialisten, zodat zij zich hier graag vestigen. Denk hierbij aan investeringen op het gebied van cultuur, winkels en recreatie. Wij hechten groot belang aan de provinciale dekking voor wat betreft ziekenhuiszorg. De provincie zal, binnen haar mogelijkheden, haar uiterste best doen om de Sionsberg in Dokkum te behouden.

Dagelijks heb ik te maken met mensen die ondersteuning nodig hebben. Naast sterke netwerken van betrokken mensen zijn woonzorgtechnologie en e-healthtoepassingen erg belangrijk. Daardoor kunnen mensen zo zelfstandig mogelijk blijven wonen.

Wybe O. Sierksma
Raad van Bestuur Stichting Sprank

Zorginnovatie moet de komende jaren hoog op de agenda te staan. Het gaat niet alleen om ziekte en genezing, maar steeds meer ook om preventie: gezondheid en gedrag. Wij zien hier voor Fryslân een pioniersrol, in samenwerking met noordelijke maatschappelijke organisaties, ziekenhuizen en kennisinstellingen. We zijn al een pilotregio voor de speerpuntsector 'Healthy Ageing' (gezond oud worden). Wij zijn ervoor dat de provincie daar ruimhartig aan meewerkt, door projecten te financieren en partijen bij elkaar te brengen.

Het huidige volksgezondheidsbeleid is erop gericht dat oudere mensen langer thuis blijven wonen. Daar zijn wij het mee eens. Burgers zijn echter nog niet of onvoldoende bekend met de mogelijkheden om langer thuis te blijven wonen. Wij willen dat de provincie hierin ondersteuning biedt en het als haar missie ziet om zelfregie en eigen kracht te stimuleren. Dit houdt in dat de provincie onderzoekt wat mensen nodig hebben om langer thuis te kunnen blijven wonen. De provincie stimuleert het gebruik van woonzorgtechnologie en e-health-toepassingen, bevordert de goede informatievoorziening en ondersteuning, en zet zich ook in voor de bouw van duurzame en toekomstbestendige woningen en aanpassing van de bestaande woningvoorraad. Ze ontwikkelt bijvoorbeeld een visie op 'Kangoeroe-wonen': een aanbouw aan een woonhuis zodat kinderen voor ouders kunnen zorgen (mantelzorg).

Wij maken ons zorgen over de groeiende leegstand van appartementen in verzorgingshuizen. Verzorgingshuizen hebben een belangrijke sociale functie, bijvoorbeeld voor gezamenlijk eten en dagopvang. Wij zijn ervoor dat appartementen in verzorgingshuizen worden verhuurd en dat functies, zoals zelfstandig wonen, dagopvang, maaltijdvoorziening en restaurant, hieraan worden gekoppeld.

Veiligheid en gezondheid voorop

Geloof in Zorg betekent dat de veiligheid en gezondheid van burgers voorop staan. In een gezond leefklimaat worden stapeling van geluid, fijnstof en roet voorkomen. Wij zijn voor de aanleg van ondergrondse hoogspanningskabels in dichtbevolkte gebieden, omdat bovengrondse hoogspanningskabels gezondheidsproblemen kunnen veroorzaken. Wij willen een stop op vergunningen voor de bouw van nieuwe kolencentrales. Ook zien wij in Fryslân geen ruimte voor de winning van (schalie)gas, kernenergie en ondergrondse opslag van CO₂ of radioactief afval van kernenergiecentrales.

Het is van belang dat er duidelijke regels zijn en dat iedereen zich daaraan houdt. De provincie maakt voor industrie, landbouw en transport regelgeving ter bescherming van het milieu en de volksgezondheid en houdt stringent toezicht op de naleving daarvan. Zij treedt adequaat op bij klachten van geur-, licht-, of geluidshinder. Onveilige situaties worden niet gedoogd. Hierdoor wordt de kans op rampen zo klein mogelijk gemaakt.

Inwoners worden goed geïnformeerd over de risico's in hun woonomgeving en hoe zij zich daartegen kunnen beschermen. Naast de beschikbaarheid van gedrukte media en een digitale risicokaart zorgt de provincie ervoor dat deze informatie ook via tablet en smartphone beschikbaar is.

Sport bevorderen

Ons ideaal is dat elke inwoner van Fryslân in 2030 sport of beweegt. Sporten geeft energie, levert conditie op, ontspant, bevordert de gezondheid en zorgt voor sociale netwerken. Ook leren mensen om respectvol met elkaar om te gaan. Het bevorderen van sport is geen provinciale kerntaak, maar de provincie kan wel een stimulerende en faciliterende rol hebben op het gebied van breedte- en gehandicapensport. Wij zien hierin een speciale taak voor Sport Fryslân (een steunfunctie van de provincie). Een voorbeeld is het aanbieden van sportbuddy programma's aan sportverenigingen. Ook moeten alle sportaccommodaties toegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en minder validen.

Wij zien geen rol voor de provincie in het faciliteren (financieel of anders) van profsport of deelname aan grootschalige (internationale) sportevenementen die qua uitstraling het niveau van de provincie overstijgen. De provincie kan wel de samenwerking tussen en met gemeenten stimuleren, bijvoorbeeld als het gaat over sportaccommodaties (wat komt waar) en prioriteitsstelling bij subsidiëring van sportactiviteiten. De Friese sporten kaatsen, fierljeppen en skûtsjesilen verdienen als cultureel erfgoed speciale aandacht van de provincie. De provincie kan bijvoorbeeld de bekendheid van deze sporten stimuleren.

Basisstructuur kunst en cultuur versterken

Kunsten verrijken het leven en de samenleving. Kunst, cultuur en monumenten zijn de vensters van onze beschaving. Ze weerspiegelen onze waarden en normen en onze identiteit als dorp, stad, provincie of land. Het gaat hierbij onder meer om beeldende kunst, literatuur, podiumkunst, muziek, monumenten, architectuur en landschapsinrichting. Bibliotheken en musea zijn belangrijke conservators en overdragers van kunst en cultuur.

Voor de instandhouding van kunst en cultuur is een goede basisstructuur noodzakelijk. Die basisstructuur mag niet worden uitgehold. Wij willen dat de provincie ervoor zorgt, binnen de kaders van haar verantwoordelijkheid, dat de aanwezige basisstructuur zoveel mogelijk wordt benut en waar nodig wordt uitgebreid. De provincie heeft niet alleen oog voor professionele kunst, maar bevordert vooral ook de ontwikkeling van talenten in de amateurkunst.

Wij willen dat de 'witte vlekken' op het gebied van kunstuitingen in kaart worden gebracht. Hiervoor kan bijvoorbeeld een kunstenaarscollectief worden ingezet. Voor het realiseren van kunstuitingen in deze gebieden worden Friese kunstenaars ingezet, onder andere in het kader van Culturele Hoofdstad 2018. Gemeenten blijven daarbij verantwoordelijk voor de plaatsing en de kwaliteit. Een goed voor-

beeld is het project van de Friese kunstenaar Evert van Hemert die langs de Elfstedenroute beelden van schaatsers heeft geplaatst.

De openbare functie van een (openbare) bibliotheek is in het licht van de decentralisaties groter dan ooit. De (openbare) bibliotheek draagt bij aan brede maatschappelijke doelen en kan in een dorps huis of multifunctioneel centrum bijvoorbeeld de functie van sociale ontmoetingsplek vervullen. Gemeenten en bibliotheken zijn zelf primair verantwoordelijk voor die functie. Een bereikbare, betaalbare, openbare bibliotheek behoort onderdeel te zijn van het (gemeentelijke) participatiebeleid. Dit is wat ons betreft een belangrijk punt in de discussie over de vraag of een bibliotheek fysiek of digitaal moet zijn. De provinciale rol is beperkt tot het ondersteunen van initiatieven om de leefbaarheid in dorpen en kernen te ondersteunen. De beschikbaarheid van bibliotheekvoorzieningen is daar een onderdeel van.

Effecten Culturele Hoofdstad 2018 borgen

Culturele Hoofdstad 2018 wordt de komende jaren een belangrijke katalysator voor ontwikkelingen op het gebied van kunst en cultuur. Wij zijn voor een provincie-brede opzet van de programmering, waarin ook de Friese kerkgebouwen worden betrokken en als publiekstrekker fungeren. Ook kerkgemeenschappen hebben een belangrijke rol in de programmering van Culturele Hoofdstad 2018. Wij vinden het belangrijk dat de revenuen van alle inzet voor dit evenement ook na 2018 worden geborgd. Dit wordt meegenomen in de plannen in aanloop naar 2018.

Cultureel erfgoed behouden

Eén van de provinciale taken is het behoud van het culturele erfgoed. Dit betreft niet alleen gebouwen zoals oude kerken, monumentale boerderijen, gemalen en fabrieken, maar ook oude instrumenten, zoals orgels, streekgebonden cultuurhistorie op het platteland of in de stad en streektaal en streekfeesten. Beeldbepalende gebouwen bepalen mede de leefbaarheid van een gebied. Bij het in stand houden van dit soort gebouwen, met hulp of inzet van de provincie, wordt steeds gekeken of combinaties met taken van andere overheden, zoals waterschappen en gemeenten, mogelijk zijn. Wij willen dat de steun voor Stichting Alde Fryske Tsjerken en de subsidies voor onderhoud en verduurzaming van rijksmonumenten worden voortgezet.

Fries in stand houden

De Friese taal is een belangrijke drager van de Friese cultuur. Het Fries moet in stand worden gehouden en waar mogelijk bevorderd. De Fryske Akademy, Tresoar en Omrop Fryslân hebben hierin een belangrijke taak. Zij dragen bij aan de taalont-

wikkeling en het gebruik van het Fries. De afgelopen jaren heeft de Friese taal een steeds belangrijkere plaats in het onderwijs gekregen. Dat willen we blijven stimuleren. Na het door de provincie gefinancierde plan 'Boppeslach' is het tijd voor een volgende stap: de ontwikkeling van een doorgaande leerlijn. De provincie faciliteert scholen hierin met adequate leermiddelen.

Wij willen dat de provincie vasthoudt aan de adviezen die door de commissie-Hoekstra in 2010 zijn uitgebracht en dat zij daar de rijksoverheid bij voortdurend op wijst. Kort gezegd houden deze adviezen in dat de bevoegdheden voor het onderwijs in de Friese taal bij de provincie moeten liggen.

DE CHRISTENUNIE GELOOFT IN ZORG EN KIEST DAAROM VOOR:

- Instandhouding van steunfuncties en organisaties die de sociale infrastructuur van Fryslân versterken.
- Noodfonds jeugdzorg gedurende 2015 en 2016. Als het nodig blijkt kan dit fonds verlengd en/of verhoogd worden.
- Een provincie waar gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen en vluchtelingen passende opvang krijgen; de provincie vervult hierin een ondersteunende rol.
- Bereikbare zorg voor iedereen. Om een dreigend tekort aan medisch specialisten en huisartsen te voorkomen, zorgen wij voor een positief vestigingsklimaat voor huisartsen en medisch specialisten. Vanwege de provinciale dekking van ziekenhuiszorg willen wij het ziekenhuis in Dokkum behouden. We willen de kansen rond het thema Healthy Ageing benutten en versterken.
- Geen ruimte voor de winning van (schalie)gas, kernenergie en ondergrondse opslag van CO2 of radioactief afval van kernenergiecentrales.
- Provinciale campagne om drempels weg te nemen voor deelname aan sport en beweging (leeftijd, overgewicht, beperking lichamelijk en geestelijk, financieel). Hier ligt een taak voor Sport Fryslân.
- Brede inzet van Friese (amateur)kunstenaars in het kader van Culturele Hoofdstad 2018. Subsidiëring van activiteiten die de amateurkunst ondersteunen.
- Bevordering van de Friese taal in het onderwijs, het verder ontwikkelen van een doorgaande leerlijn en het faciliteren van scholen met adequate leermiddelen.
- Een gedeelde verantwoordelijkheid van rijk en provincie voor het in stand houden en bevorderen van de Friese taal, ook door middel van de media, in de vorm van een op te richten Fries Mediacentrum. Een jaarlijks structurele provinciale bijdrage voor het in stand houden van dit mediacentrum.
- In stand houden van de bijzondere positie van Omrop Fryslân. Realiseren van een volwaardig programma-aanbod in het Fries, op verschillende platformen. Zorgen voor een regio-dekkende zender voor de Friese programma's. Een structurele provinciale bijdrage voor omroepactiviteiten die de Friese taal en cultuur bevorderen.
- Vasthouden aan de adviezen die door de commissie-Hoekstra zijn uitgebracht en de rijksoverheid daar bij voortdurend op wijzen.
- Voortzetten steun voor Stichting Alde Fryske Tsjerken en subsidies voor onderhoud en verduurzaming van rijksmonumenten.
- Steun voor gemeentelijke initiatieven om in het kader van de leefbaarheid (openbare) bibliotheekvoorzieningen in dorpen en kernen bereikbaar te houden.

GELOOF
IN
WERK

WERK

Ons ideaal voor 2030 is dat elke inwoner van Fryslân de kans krijgt om zijn talenten optimaal te ontwikkelen. Dit vraagt om een sterke economie en kansen voor eerlijk werk. Werkgevers en werknemers moeten de ruimte krijgen om op een eerlijke manier een redelijk inkomen te verwerven.

Economie en werkgelegenheid versterken

Het bedrijfsleven is de motor van de Friese economie. Ondernemers zorgen voor werkgelegenheid, innovatie en productiviteitsgroei en dragen daarmee in grote mate bij aan de welvaart en het welzijn van Fryslân. Wij willen dat de provincie economische initiatieven die banen opleveren ondersteunt. De overheid moet niet zelf op de stoel van ondernemers gaan zitten, maar ze moet het wel mogelijk maken om te kunnen ondernemen.

Grote bedrijven zijn voor Fryslân van essentieel belang, omdat ze werkgelegenheid bieden en krachtige impulsen geven aan nieuwe initiatieven en innovaties. Grotere bedrijven beschikken doorgaans over grotere armsgang, meer internationale contacten en meer mogelijkheden om innovatieprojecten te ontwikkelen. Wij vinden dat de provincie Fryslân het belang van deze grote bedrijven voor onze regionale economie in het oog moet blijven houden.

Het midden- en kleinbedrijf is de echte banenmotor van Fryslân. De afgelopen jaren heeft het MKB het zwaar te verduren gehad. De voorzichtige groei die zich nu laat zien, moet worden versterkt. Het MKB zal een stevige innovatieslag moeten leveren om in te spelen op de maatschappelijke ontwikkelingen van de laatste jaren. Fryslân mag deze slag niet missen, daarom is het belangrijk dat de provincie de faciliteiten schept waardoor het MKB volop kan profiteren van de aantrekkelijke economie.

De vraag is of de MKB-sector voldoende profiteert van het economische programma van de provincie. Daarom willen wij dat de provincie evalueert in hoeverre de MKB-sector daarin daadwerkelijk participeert. Zo nodig moet het beleid worden aangepast om de participatie door het MKB te verbeteren. Wij willen de slagkracht, kennis en kunde van het MKB versterken door middel van innovatiebijdragen, startsubsidies en subsidiegaranties (dit betreffen garanties die gekoppeld zijn aan het terugbetalen van een lening, ook wel borgstelling genoemd). De provincie kan zorgen voor de juiste maatschappelij-

ke en economische voorwaarden, zodat er nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid ontstaan. Goede samenwerking tussen bedrijfsleven, wetenschap en onderwijs is hierbij belangrijk.

Betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt gaat de komende jaren veranderen, onder meer door de verdergaande informatisering en digitalisering van werk. Administratief werk wordt meer en meer overgenomen door computers. Daartegenover staat een groeiende vraag naar hoger technisch personeel en ambachtslieden. Het (beroeps)onderwijs moet daar op inspelen, zodat vraag en aanbod van arbeid op elkaar aansluiten.

Als tegenwicht tegen de toenemende vergrijzing is het belangrijk dat afgestudeerde jonge mensen perspectief hebben op werk. Voor pas afgestudeerde mbo'ers en hbo'ers is het nu lastig om in Fryslân werk te vinden. We zetten in op een combinatie van werken en leren zodat jonge talentvolle mensen in Fryslân blijven.

Faire aanbestedingen

De MKB-sector moet de kans krijgen om mee te doen bij aanbestedingen. Onredelijke uitsluitingscriteria worden vermeden. Wanneer sprake is van een minimumomzet-criterium, dan dient dit in redelijke verhouding te staan tot de uit te geven opdracht (bijvoorbeeld maximaal vijfmaal de opdrachtsom). Tegelijkertijd dient er sprake te zijn van een fair-price-criterium, waarbij de calculatorische kostprijs als minimum inschrijfsom geldt. Door te stimuleren dat MKB-bedrijven, onderwijs- en wetenschapsinstellingen in aanbestedingen samenwerken, worden kennis en kunde van verschillende partijen gebundeld. Design-build-finance-maintaincontracten (DBFM-contracten) bieden volgens ons kansen voor grote infrastructurele projecten.

Het Nieuwe Winkelen

Met de opkomst van internet is het winkelen definitief veranderd. 'Het nieuwe winkelen' stelt de provincie en gemeenten voor een uitdaging, doordat de functie van binnensteden en winkelcentra verandert. De provincie kan samen met gemeenten invulling geven aan het nieuwe winkelen, ook in samenwerking met kennisinstellingen. Steden moeten beleefcentra worden, waar consumenten graag naar toe gaan. De provincie kan samen met gemeenten onderzoeken wat hiervoor nodig is.

Wij zijn tegen een 24-uurseconomie en koopzondagen, omdat dit voor kleine winkeliers een ramp is. Deze winkeliers missen omzet als concurrenten wel zeven dagen per week open zijn. Dit kan ertoe leiden dat zij hun winkel moeten sluiten. Dit komt de leefbaarheid van dorpen en kernen niet ten goede. We hebben met de realiteit te maken dat er koopzondagen zijn. De provincie heeft hierin geen doorzettingsmacht maar kan wel het gesprek tussen verschillende gemeenten stimuleren. Wij willen dat de provincie deze regionale regierol op zich neemt zodat voorkomen wordt dat gemeenten elkaar meenemen in de ratrace, want als de ene gemeente voor koopzondagen kiest voelt de naastliggende gemeente zich min of meer verplicht om mee te doen. De provincie kan een gesprek tussen gemeenten organiseren over regionale spreiding van het aantal koopzondagen. Met een regionale spreiding wordt de kleine winkelier niet verplicht elke zondag zijn deuren te openen.

Ik vind het belangrijk dat sociaal ondernemen wordt gestimuleerd, zodat er meer banen komen, ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Arjen Lont
Directeur bestuurder Lont Beheer
Voorzitter Vereniging Het Friesch Dagblad

Sociale ondernemingen stimuleren

Wij willen dat Fryslân kansen biedt aan ondernemingen die zich inzetten voor economische en maatschappelijke deelname van kwetsbare groepen mensen. Iedereen moet de kans krijgen om naar vermogen deel te nemen aan de maatschappij. Er staan te veel mensen aan de zijlijn, omdat het hen bijvoorbeeld ontbreekt aan de juiste startkwalificatie, een (sociaal) netwerk en de vaardigheden en/of de competenties om volwaardig aan onze (complexe) samenleving deel te nemen.

Sociale ondernemingen kunnen mensen kansen bieden. Een sociale onderneming levert een product of dienst en heeft een normaal verdienmodel. Geld verdienen is echter niet het hoofddoel, maar een middel om de werkelijke missie te bereiken; namelijk het creëren van maatschappelijke impact. Wat de ChristenUnie betreft krijgen ondernemingen die een maatschappelijke bijdrage willen leveren, de ruimte. Dat geldt zowel voor reguliere ondernemingen als sociale ondernemingen. Veel reguliere ondernemingen hebben al veel aandacht voor sociale waarden, bijvoorbeeld door mensen met afstand tot de arbeidsmarkt in dienst te nemen. Wij willen dat dit, bijvoorbeeld bij aanbestedingen, een van de criteria is waarop bedrijven worden beoordeeld.

De overheid kan geen banen maken, het zijn de bedrijven en instellingen die dat doen. Wat de overheid wel kan doen is het stimuleren van bedrijven om sociaal te ondernemen, zodat er ook voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer banen ontstaan. Sociale ondernemingen verdienen meer aandacht van de provincie, omdat deze nog relatief onbekend zijn.

Wij willen dat er binnen de provincie Fryslân één duidelijk aanspreekpunt komt voor sociaal ondernemen, maatschappelijk verantwoord ondernemen, de Millenniumdoelen en fairtrade-projecten. Dit gaat versnippering van informatie tegen en maakt het voor ondernemers duidelijk waar ze binnen de provincie terecht kunnen met vragen.

Kansen voor toerisme en recreatie

Er zijn zeker kansen om de recreatie en het toerisme in Fryslân te versterken. Dit kan bijvoorbeeld door goede recreatieve buitensportvoorzieningen, zoals ruitersporen, skeeler- en kanoroutes met faciliteiten voor de gebruikers. Wij zijn voor een goede ontsluiting van het landelijk gebied door middel van een netwerk van kerk- en klompenpaden, wandelroutes, fietspaden en kanoroutes en willen dat bevorderen. Ook willen we een boerenlandpadregeling voor agrariërs die hun land openstellen voor wandelaars en tegelijk een kijkje in de keuken bieden. Daarnaast willen wij meer aandacht voor immaterieel erfgoed, zoals het behoud van het aanzicht van karakteristieke landschappen, dorpen en steden.

Het is van belang dat provincies hun beleid voor toerisme en recreatie onderling op elkaar afstemmen, zodat er bredere toeristische en recreatieve zones en netwerken ontstaan. Provinciale routes moeten worden verbonden met landelijke routes.

Recreatieschap De Marrekrite speelt een belangrijke rol bij het in stand houden en creëren van recreatieve voorzieningen. Zij draagt zorg voor de nodige voorzieningen, bijvoorbeeld bij openlucht zwemgelegenheden en strandjes. Wij willen het provinciale aandeel in de financiering van De Marrekrite voortzetten, al moeten de bijdragen van provincie en gemeenten wel in evenwicht zijn.

Bereikbaarheid en verkeersveiligheid

Goede bereikbaarheid is een absolute voorwaarde voor de bloei van onze provincie. Verkeersveiligheid heeft daarbij de hoogste prioriteit. Wij zetten ons onder meer in voor overzichtelijke en ruime verkeerssituaties, gescheiden rijbanen, goede verlichting en de spreiding van vervoersstromen. Landbouwverkeer wordt daarom zo veel mogelijk gescheiden van ander verkeer. Waar dat niet kan, moeten passeerstroken komen. Waar mogelijk wor-

den provinciale wegen om (dorps)kernen aangelegd en worden snelheidswisselingen beperkt. Wij willen dat de provincie snel en adequaat optreedt bij aankoop van grond voor wegen, zodat bedrijven niet onnodig lang op slot zitten.

Wij zetten ons ook in voor goede verbindingen over water. We willen doorgaan met het verbeteren van de bevaarbaarheid van Fryslân. Dit doen we met extra aandacht voor de verbinding van vaarroutes met het Lauwersmeergebied en de Waddenzee en de verbetering van de vaarroute Lemmer-Delfzijl. Er is een stevige lobby nodig om hiervoor geld van het rijk en Europa te krijgen. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar het plan 'Holwerd aan zee'.

Verder willen wij dat er heldere afspraken worden gemaakt over het onderhoudsniveau en -budget van wegen en kunstwerken, zoals bruggen en viaducten. De veiligheid van wegen kan worden verhoogd door verlichting op maat. In het landelijk gebied kan gebruik worden gemaakt van Smart Highways zoals bermverlichting ofwel 'glowing lines' (zelf opladende lichtgevende strepen) en wegdekreflectoren. Dynamische verlichting kan bijdragen aan de (sociale) veiligheid op fietspaden.

Om het fietsen te stimuleren, willen wij veilige wegen en fietspaden voor kinderen die van en naar school fietsen. Wij zijn voor de aanleg van aparte fiets- en wandelpaden langs provinciale wegen zodat fietsers en wandelaars hier veilig gebruik van kunnen maken.

Wij willen de overstap van eigen naar openbaar vervoer overal in de provincie gemakkelijker maken. OV-opstappunten moeten goed toegankelijk zijn voor de auto en de fiets. Het parkeren moet hier gratis zijn. Op elk OV-knooppunt, zowel trein- als busstations, zijn OV-fietsen te huren.

Aantrekkelijk openbaar vervoer

Wij willen dat het OV aantrekkelijker wordt door een goed aanbod voor een goede prijs. Dit betekent dat oplaad- en verkooppunten van OV-chipkaarten goed bereikbaar zijn en dat er voldoende zitplaatsen zijn in bus en trein. Het is belangrijk dat de reisinformatie en OV-marketing worden verbeterd, zodat reizigers met behulp van dynamische reizigersinformatiesystemen en nieuwe technologische toepassingen (voor bijvoorbeeld de smartphone) informatie kunnen krijgen over actuele vertrektijden.

Het spoorvervoer moet zoveel mogelijk aansluiten bij de vervoersvraag van groepen reizigers. Dit betekent dat verbindingen met kleine dorpen zo mogelijk in stand worden gehouden of dat er volwaardige alternatieven worden geboden. Waar nodig komen er

nieuwe stations en regionale spoorverbindingen bij. Wij stimuleren lokale initiatieven, zodat bewoners via regiotaxi of buurtbusconstructies aansluiting hebben op regionale bus- en treinlijnen.

Wij willen dat het OV meer rekening houdt met specifieke (ook kwetsbare) doelgroepen. Dit houdt in dat ouderen en mensen met een beperking makkelijker toegang krijgen tot bus en trein. De informatievoorziening, haltes, stations, bussen en treinen worden daarop ingericht. We willen dat er passende, goed betaalbare abonnementen beschikbaar zijn voor frequente gebruikers van het openbaar vervoer, zoals scholieren en forensen. Reizigers kunnen trajectabonnementen kopen, zodat ze alleen betalen voor wat zij nodig hebben. Dit geldt ook wanneer er op een traject met verschillende vervoerders wordt gereisd. Wij willen dat er een OV-dagkaart komt; zodat verschillende vormen van openbaar vervoer voor gebruik op dezelfde dag toegankelijk en betaalbaar worden gemaakt. Uitgaande jongeren kunnen gemakkelijker met het OV naar huis. Dit voorkomt dat ze met drank op achter het stuur gaan zitten. Daarom zijn wij voor een goede treinverbinding Groningen-Leeuwarden, in het weekend ook 's nachts.

Wij willen dat het hoofdrailnet en het regionaal spoor beter met elkaar worden verbonden, zodat intercity's en regionale treinen beter op elkaar aansluiten. Regionale treinen rijden door op het hoofdrailnet als er veel vervoersvraag is, zodat reizigers niet hoeven overstappen. De reistijd op het traject Leeuwarden-Zwolle wordt verkort door meer treinen, minimaal vier per uur, in te zetten en door gebruik te maken van het beveiligingssysteem ERTMS. Het traject Leeuwarden-Groningen wordt verbeterd door de spoorverbinding dubbelbaans te maken.

Wij zetten ons ook in voor grensoverschrijdend OV: goede spoorverbindingen met de rest van Nederland, zowel richting Randstad als richting Groningen en Duitsland. De trein Leeuwarden-Groningen-Bremen moet een doorgaande trein worden, zonder overstap.

Het OV moet niet alleen goed bereikbaar en toegankelijk zijn, maar ook veilig. Zowel voor de reiziger als het personeel. Wij willen dat de provincie hierover handhavingsafspraken maakt met het Openbaar Ministerie, de nationale politie, vervoersbedrijven en gemeenten. De (sociale) veiligheid van haltes en stations wordt verbeterd door ruime haltes en perrons, goede verlichting, voldoende fietsvoorzieningen en heldere handhaving.

Ten slotte willen wij dat het openbaar vervoer bijdraagt aan de vermindering van de uitstoot van schadelijke stoffen. Daarom zijn wij voor het in-

zetten van schone bussen en elektrificatie van de regionale spoorlijnen.

regelingen en leningsfaciliteiten voor ondernemers, in één duidelijke portal op de website worden gepresenteerd.

Goed openbaar vervoer is ontzettend belangrijk, zodat jongeren hun sociale contacten kunnen onderhouden en naar de school van hun keuze kunnen om hun talenten te ontwikkelen.

Leo Blees
Docent maatschappijleer Christelijke
Mavo de Saad Damwâld
Pastoraal werker/voorganger PKN Nij
Altoenae en Driezum

Samenwerking op alle niveaus

De provincie heeft de taak om onze regio in Europees verband goed op de kaart te zetten, waardoor middelen uit Europa onze kant op komen. De lobby moet daarvoor worden uitgebreid, bijvoorbeeld door samen met de andere noordelijke provincies lobbyisten in te zetten. Dit stimuleert ook de samenwerking met Europa. Wij willen het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) in stand houden als belangrijk samenwerkingsverband voor het binnenhalen van Europese subsidies.

Wij vinden het belangrijk dat de provincie gemeenten stimuleert om onderling afspraken te maken over samenwerking en concurrentie. Dit komt de leefbaarheid van de hele provincie ten goede. Wat de provincie van gemeenten vraagt (samenwerking, afstemming, partnerschap) zullen provincies ook onderling moeten laten zien. Het provinciale beleid en de uitvoering ervan stoppen niet bij de provinciegrenzen. Bij grensoverstijgend beleid zal vanuit een 'automatisme' contact en afstemming moeten worden gezocht met de buurprovincie(s).

Het functioneren en het takenpakket van het Interprovinciaal Overleg (IPO) is volgens ons aan een herbeoordeling toe. Wij willen dat het IPO zich niet alleen als belangenbehartiger richting het rijk laat gelden, maar veel sterker de onderlinge samenwerking en afstemming zoekt. Hiermee kunnen provincies zich gezamenlijk sterker profileren als bestuurslaag die ertoe doet. Wij willen geen herindeling, wel samenwerking. De eigenheid van elke provincie moet in stand blijven.

Helderheid over financiën en regelingen

Wij vinden dat de provincie een transparant financieel beleid hoort te voeren. Iedere burger mag en moet weten wat er met de opcenten en met het NUON-vermogen gebeurt. Dit moet inzichtelijk zijn op de provinciale website. Ook willen wij dat alle provinciale financiële regelingen, zoals subsidies,

DE CHRISTENUNIE GELOOFT IN WERK EN KIEST DAAROM VOOR:

- Stimulering van innovatie door laagdrempelige subsidieregelingen en vereenvoudiging van regelgeving.
- Aanbestedingsregels met gelijke kansen voor alle bedrijven, groot en klein.
- Aandacht voor kleine ondernemers; geen 24-uurseconomie waarin kleine ondernemers het onderspit delven.
- Ondersteuning en facilitering van sociale ondernemingen, zodat iedereen de kans krijgt om naar vermogen bij te dragen aan de samenleving.
- Fairtrade en maatschappelijk verantwoord ondernemen als standaard normen voor ondernemen en inkopen.
- Een aantrekkelijk woon- en werkklimaat door rijksdiensten en grote werkgevers in Fryslân te behouden. Dit vraagt om een krachtige Haagse lobby.
- Versterking van het ambachtsonderwijs; de behoefte aan vakmensen groeit.
- Een samenhangend netwerk voor wandelen, fietsen en varen dat goed op elkaar aansluit en goed wordt onderhouden.
- Doorgaan met verbeteren van de bevaarbaarheid van Fryslân, met extra aandacht voor de verbinding van vaarroutes met het Lauwersmeergebied en de Waddenzee. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar het plan 'Holwerd aan zee'.
- Een provincie die goed bereikbaar is, zowel met eigen als openbaar vervoer, en daardoor aantrekkelijk voor ondernemers, werknemers en scholieren.
- Meer en snellere treinen tussen Leeuwarden-Zwolle en Leeuwarden-Groningen en een OV-dagkaart voor alle reizigers.
- Een provincie die op een natuurlijke wijze contact zoekt met de buurprovincies. Sterkere onderlinge afstemming en samenwerking moeten hoog op de agenda staan. Geen herindeling, wel samenwerking. De eigenheid van elke provincie moet in stand blijven.

GELOOF
IN
FRYSLAN

FRYSLAN

In 2030 is het in heel Fryslân fijn wonen en werken. Onze stip op de horizon is een in alle opzichten 'krachtig Fryslân'. Dit betekent dat er voldoende voorzieningen zijn in de hele provincie en dat we als goede rentmeesters zorgdragen voor het landschap en de natuur. We maken ons sterk voor energiebesparing en duurzame energie, zodat we in 2050 als provincie fossielvrije energie hebben.

Investeren in ruimtelijk beleid en volkshuisvesting

Uit onderzoek van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap in 2010 blijkt dat Friesland het mooiste landschap heeft. Wat ons betreft blijft dat zo. Dit betekent dat we verstandig moeten omgaan met de schaarse ruimte. De ruimte moet goed worden benut, bijvoorbeeld door binnenstedelijke bedrijventerreinen te ontwikkelen, door gezamenlijk in te zetten op hergebruik van kantoor- en bedrijfspanden en door leegstaande kantoorgebouwen een woonbestemming te geven. Ook willen wij meer ruimte voor de combinatie wonen, zorg en werken. De provincie moet dit in haar ruimtelijk beleid stimuleren. Vrijkomende boerderijen kunnen bijvoorbeeld een woon-/werk- of zorgfunctie krijgen.

Versterken land- en glastuinbouw

Wij willen dat boeren de ruimte hebben om te ondernemen, maar altijd met oog voor natuur, landschap en dierenwelzijn. Landbouw is een belangrijke economische sector (agri-business, agro en food) in onze provincie. Een toekomstbestendige agrarische sector heeft een gezonde economische basis, is koploper op het gebied van innovatie, dierenwelzijn, energie en milieu en draagt bij aan behoud van natuur en landschap. Een voorbeeld is de verdere ontwikkeling van biovergisters voor het nuttig gebruik van mestoverschotten, waardoor de luchtkwaliteit wordt verbeterd. Wij ondersteunen de vorming van netwerken in de landbouw en andere sectoren als bedrijfsleven, natuur, landschap en energie, zodat mensen elkaar informeren, inspireren en samen initiatieven ontplooiën.

Ons landbouwbeleid heeft een directe relatie met andere beleidsdoelen, zoals beleid voor kwetsbare drinkwaterwingebieden en -beschermingsgebieden, duurzame energie en klimaat. Wij vinden dat er scherper moet worden gekeken naar de effecten van de productie en handel in voedsel en veevoer op de biodiversiteit wereldwijd. Wij maken ons sterk

voor verduurzaming van de voedselketen. De voedselketen moet inzichtelijker worden gemaakt, zodat de consument weet waar een product vandaan komt en wat er in zit. Een mooi voorbeeld hiervan is Friberne: varkensvlees van Friese afkomst dat te koop is bij diverse slagers en dat te herkennen is aan de Friberne-vlag. De provincie kan de voordelen van regionale voedselproductie onder de aandacht van het brede publiek brengen, bijvoorbeeld door voorlichtingscampagnes.

Voedselverspilling tegengaan

Wij willen dat de overheid het voortouw neemt in het tegengaan van voedselverspilling. Er wordt alleen al in ons land voor miljarden aan voedsel weggegooid, terwijl de voedselprijzen stijgen en er wereldwijd schaarste aan grondstoffen ontstaat. Veertien procent van het gekochte voedsel verdwijnt in de container. Alle huishoudens samen verspillen 800 miljoen kilo voedsel per jaar. Dat zijn, volgens berekeningen van Milieu Centraal, 100.000 vuilniswagens. Wij willen deze voedselverspilling tegengaan. Kernbegrippen zijn duurzaam en regionaal. Dit betekent dat we in Europa meer zelfvoorzienend moeten worden, met name voor onze eiwitbehoefte. Dat betekent minder biefstukken van Argentijnse koeien en minder sojatransporten van Brazilië naar Nederland om onze koeien en varkens te voeden.

Goed boeren in Fryslân

Het is belangrijk dat de provincie inzichtelijk maakt waar en waarom het in Fryslân goed boeren is. De provincie kan laten zien wat waar verbouwd kan worden, waar ruimte is voor uitbreiding en waar de ruilverkaveling op orde is en waar nog niet. Goed verkavelde gebieden versterken zowel de landbouw als de natuur. Een goede verkaveling zorgt voor robuuste agrarische bedrijven, robuuste natuurgebieden en minder landbouwverkeer. Wij vinden dat de provincie de taak heeft om dit te faciliteren in de vorm van regievoering, het verstrekken van goede feitelijke informatie en het initiëren van gesprekken tussen belanghebbenden. Het is belangrijk dat de randvoorwaarden goed zijn. Dit stimuleert initiatieven voor kavelruil van onderop.

Bedrijven moeten qua maatvoering en verschijningsvorm passen in het landschap. Wij willen het concept 'Nije Pleats' breed toepassen in alle gemeenten. Dit concept houdt in dat partijen die te maken hebben met een nieuwe stal (denk aan de landbouwer, de gemeente, de landschapsarchitect,

en een ruimtelijke adviseur) samen kijken hoe bedrijfsgebouwen ruimtelijk-landschappelijk ingepast kunnen worden. Wij willen dat onderzocht wordt op welke wijze ook omwonenden bij het concept 'Nije Pleats' kunnen worden betrokken. Het uitgangspunt voor bedrijfsgrootte is de omvang van de grond (principe van grondgebondenheid). Stallen mogen alleen onder strikte voorwaarden van duurzaamheid, dierenwelzijn en milieu worden uitgebreid.

De komende jaren komen er door gebrek aan bedrijfsopvolgers en door schaalvergroting veel boerderijen leeg te staan. Wij willen een Deltaplan leegstaande boerderijen om verrommeling en verpaupering van het platteland te voorkomen.

Jonge boeren stimuleren

Het Nederlandse boerenbedrijf is in de meeste gevallen een gezinsbedrijf. De land- en tuinbouw is een stuwende kracht achter de motor van de economie, draagt bij aan werkgelegenheid en heeft een belangrijke taak op het gebied van agrarisch natuurbeheer. Het agrarisch gezinsbedrijf wordt bedreigd door vergrijzing en belemmeringen in de bedrijfsopvolging. De jonge generatie boeren stuit op grote obstakels bij toetreding tot of overname van een agrarisch bedrijf. Dit heeft vooral te maken met de hoge financiële lasten. Wij willen dat er een financiële regeling komt voor jonge boeren en tuinders die zelfstandig een eigen bedrijf opzetten.

Elke dag geniet ik van het Friese landschap en de dieren om me heen. Ik vind het een voorrecht dat ik als jonge boerin in Fryslân kan werken.

Bernita Hakvoort
Familiebedrijf schapenhouderij Blessum

Duurzame innovaties stimuleren

Zowel in de melkveesector als in de akker- en tuinbouw is het belangrijk dat onderwijs, onderzoek en innovatie worden bevorderd. Dit gebeurt momenteel in de Dairy Chain (zuivel) en de Crop Chain (akker- en tuinbouw). Wij vinden het belangrijk dat deze initiatieven worden voortgezet en waar mogelijk uitgebreid. De provincie kan initiatieven als stads- en zorgboerderijen en de combinatie met de teelt van Slow Food en streekproducten stimuleren. Bij Slow Food gaat het om het behoud van de culturele of traditionele keukens en daarmee het oorspronkelijk gebruik van gewassen, zaden, dieren en landbouwgebruiken van een regio. Wij zijn tegen het toepassen van genetisch gemodificeerde gewassen in proefvelden en in commerciële teelt.

Inzet op robuust natuurbeleid

Een robuust natuurnetwerk is niet alleen belangrijk voor de natuur, maar ook voor recreatie en toerisme. Wij willen dat de provincie de aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen: Ecologische Hoofdstructuur) voortvarend ter hand neemt. Na jaren van grote rijksbezuinigingen op natuur, is het van belang dat de nadruk nu ligt op inrichting en beheer van natuur. Het is van belang dat de overheid daarbij zorgvuldig en snel handelt om te voorkomen dat bedrijven onnodig in de knel komen.

Het Waddengebied is een prachtig en uniek natuurgebied waar we zorgvuldig mee om moeten gaan. De Waddenzee is een groot, samenhangend gebied, dat nu in delen beheerd wordt. Het is dan ook belangrijk dat er één beheersorganisatie komt voor het waddengebied.

Agrarisch natuurbeheer bevorderen

Agrariërs hebben een belangrijke rol in natuurbeheer. In 2016 wordt het agrarisch natuurbeheer door collectieven uitgevoerd. Wij willen dat de provincie agrarisch natuurbeheer aantrekkelijk maakt door de administratieve rompslomp zo beperkt mogelijk te houden en boeren de ruimte te geven om op creatieve wijze de natuurdoelen te bereiken. Essentieel is dat boeren weten waar ze aan toe zijn. Als boeren een verplichting aangaan om een deel van hun akkers niet te bewerken of om weidevogsels op hun grasland te beschermen, moet hier een langjarig contract tegenover staan dat financiële zekerheid geeft. De provincie zorgt voor goede voorlichting over de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer, ook voor boeren die geen onderdeel zijn van een collectief.

Voortvarende aanpak stikstof

Het Nationale stikstofbeleid heeft enerzijds als doel de natuur te beschermen en anderzijds de ontwikkeling van veehouderij mogelijk te maken. Wij vinden dat er in de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) een goede balans moet zijn tussen natuurprojecten en agrariërs, zodat agrarische bedrijven niet op slot komen te zitten. Een goede in- en uitvoering van de PAS is van essentieel belang. De provincies staan wat dat betreft voor een grote opgave in het landelijk gebied. De maatregelen moeten haalbaar en betaalbaar zijn, ook moet er aan draagvlak worden gewerkt. Dit stelt hoge eisen aan de communicatie.

Wij vinden het belangrijk dat beschermde natuurgebieden in Fryslân behouden blijven en dat er tegelijkertijd ruimte blijft voor agrariërs om uit te breiden. Dit kan wanneer maatregelen die de ammoniakuitstoot terugdringen, worden gecombineerd met kennisuitwisseling tussen veehouders, adviseurs en

andere betrokkenen. De provincie kan bijvoorbeeld samen met verschillende betrokkenen een digitale gereedschapskist ontwikkelen met interessante maatregelen om de ammoniakemissie en -depositie te verminderen. Iedere veehouder kan hieruit gereedschap (een maatregel) nemen, passend bij zijn bedrijf. In de afwegingen om een maatregel wel of niet te gebruiken, kunnen ondernemers niet alleen de effecten op ammoniakemissie meenemen, maar ook de effecten op de kostprijs, arbeid en diergezondheid.

Ganzenpopulatie beheersbaar maken

De gans hoort bij het Friese weidegebied, maar de populatie ganzen is op dit moment te groot. Hierdoor is al grote schade aan de landbouwgrond aangericht en dit neemt alleen maar toe als we niets doen. De ganzenpopulatie moet zo snel mogelijk naar een beheersbaar peil worden gebracht. De periode in de winter waarin er niet op ganzen mag worden gejaagd, moet worden beperkt zolang de populatie te groot is. Wij zien het als een taak van de provincie om het belang van verkleining van de ganzenpopulatie onder de aandacht van het brede publiek te brengen. Ook moet het voor boeren gemakkelijker worden om schade die is veroorzaakt door ganzen te melden. Op dit moment wordt een groot deel van de schade niet gemeld, omdat de administratieve lasten en de bijkomende kosten te hoog zijn.

Sterke visserijsector

Wij willen ondersteuning aan vissers bieden. Zij hebben het door de vele regels en teruglopende visstand niet makkelijk. Wij vinden het van belang dat een sterke, duurzame visserijsector in onze provincie blijft bestaan. We willen een goede afzetmarkt voor vissers bevorderen, door in te zetten op de productie en verkoop van streekproducten. Ook willen we de mogelijkheden voor nieuwe afzetmarkten onderzoeken en onder de aandacht brengen van vissers. Denk bijvoorbeeld aan zeeboerderijen: op lijnen (touwen) in de zee kunnen wieren groeien die geschikt zijn voor consumptie. Deze wieren zijn goede vervangers voor dierlijke eiwitten. Hier liggen kansen voor een nieuwe bedrijfstak waar vissers een rol in kunnen hebben.

Waterveiligheid en -kwaliteit bewaken

Water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Een teveel of een tekort aan water vormt al gauw een bedreiging. Wij ondersteunen voluit het Deltaprogramma waarin overheden samenwerken om de waterveiligheid te waarborgen. Wij hechten aan het concept 'meerlaagse veiligheid'. In samenwerking met de waterschappen werken we aan goede dijken, een goede ruimtelijke ordening en goede rampen- en evacuatieplannen. Wij willen

dat in de ruimtelijke ordening altijd rekening wordt gehouden met waterveiligheid. Bijvoorbeeld door in lage gebieden op terpen te bouwen en wegen verhoogd aan te leggen, waardoor extra compartimentering (waterscheiding) ontstaat. De provincie moet zich, in goede samenwerking met de waterschappen, inzetten voor projecten die in dit kader worden uitgevoerd.

Klimaatdeskundigen verwachten dat de zomers veel droger zullen worden. We moeten daarom niet alleen voor goede dijken zorgen, maar ook maatregelen nemen om de droogte op te kunnen vangen en de hittestress in steden en dorpen te verminderen. We willen dat de provincie samen met de waterschappen en gemeenten maatregelen neemt om water langer vast te houden. Met deze maatregelen kan tevens de verzilting van landbouwgrond en de verdroging van natuurgebieden worden tegengegaan. Voor het oplossen van het verziltingsprobleem denken wij overigens niet alleen aan waterbeheermaatregelen, maar ook aan teelt van geschikte gewassen.

Schone en ecologisch gezonde watersystemen vereisen veel aandacht van de provincie en waterschappen. De waterkwaliteit voldoet op veel plaatsen nog niet aan de eisen, hoewel het inzamelen en het zuiveren van afvalwater al fors is verbeterd. De provincie moet de komende jaren verder gaan met de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Schoon drinkwater voor iedereen

We willen doorgaan met waterproject Mozambique, een sanitatie- en afvalproject van Friese overheden in de Zambezi-regio.

Waar mogelijk energie besparen

Wij zetten in op energiebesparing. Voor bijvoorbeeld de verlichting van provinciale wegen moet gebruik worden gemaakt van duurzame verlichting zoals Smart Highways. Wij willen dat de provincie de bouw en verbetering van energiezuinige en klimaatneutrale woningen en gebouwen stimuleert. Zij geeft hierin zelf het goede voorbeeld door provinciale gebouwen zo energiezuinig mogelijk te maken. Wij willen dat de provincie het eigen wagenpark elektrisch of op groen gas laat rijden en bij vervanging van interieur en de aanschaf van goederen kiest voor duurzame producten. In haar vergunningen-, inkoop- en aanbestedingsbeleid houdt de provincie rekening met een verantwoorde winning van grondstoffen en productiewijze. Bij aanbestedingen, zoals in het openbaar vervoer, gaat zij uit van de best beschikbare duurzame technologie.

Als christenen zijn we verantwoordelijk voor de aarde en alles wat daarop leeft. God heeft de schepping zo mooi gemaakt, daar moeten we zorgvuldig mee omgaan.

Orlando Bottenbley
Predikant Vrije Baptistengemeente
Bethel Drachten

Duurzame energie bevorderen

In 2030 willen we als samenleving een heel eind op weg zijn naar fossielvrije energie; het uiteindelijke doel voor 2050. Energiebesparing is de eerste stap. Daarnaast willen wij duurzame energie stimuleren door in te zetten op een duurzame mix van zonne-energie, windenergie, biomassa en andere vormen van duurzame energie. De provincie stimuleert dat er op zoveel mogelijk daken zonnepanelen worden geplaatst. Ook zonneparken zijn mogelijk; daarbij wordt eerst gekeken naar stedelijke gebieden. Daarnaast worden nieuwe vormen van duurzame energie gestimuleerd, zoals biogas, energie uit zoet en zout water (blue energy) en geothermie.

De veiligheid van inwoners gaat boven de productie van energie. Ontstane schade moet worden vergoed, overlast moet worden gecompenseerd. Omwille van de leefbaarheid van het gebied worden investeerders van energieparken verplicht ook in het gebied zelf te investeren, in de vorm van een gebiedsfonds.

Windenergie zien wij niet als doel, maar als middel. Zolang er geen alternatieven zijn die voldoende duurzame energie opwekken, is windenergie een optie. Windmolens worden bij voorkeur in de buurt van industrie geplaatst. De plaasting is op basis van tijdelijkheid door een tijdelijke vergunning te verschaffen met de voorwaarde dat er draagvlak is en omwonenden voldoende worden gecompenseerd. De provincie doet dit in goed overleg met gemeenten.

Wij vinden het belangrijk dat initiatieven voor de productie van energie zoveel mogelijk van onderop komen en willen dat bevorderen. Initiatieven van bewoners- of bedrijfscollectieven voor het decentraal opwekken van energie zorgen voor een betere afstemming tussen energieaanbod en -vraag. De provincie ondersteunt kleinschalige initiatieven door het bij elkaar brengen van partijen en door het bundelen van kennis, informatie en/of financieringsinstrumenten. De provincie functioneert daarbij als centrale kennisbank, zodat lokale energieproductie-initiatiefnemers weten waar ze terecht kunnen. Dit verlaagt de drempel om te starten.

DE CHRISTENUNIE GELOOFT IN FRYSLAN EN KIEST DAAROM VOOR:

- Behoud van het karakteristieke Friese landschap en het Waddengebied.
- Verduurzaming van de voedselketen door in te zetten op streekproducten en het tegengaan van voedselverspilling.
- Omwonenden betrekken bij het concept 'Nije Pleats' (inspraak in ruimtelijke inpassing nieuwe stallen).
- Een Deltaplan voor het toenemend aantal leegstaande/ leegkomende boerderijen/ bedrijfsgebouwen.
- Een financiële regeling voor jonge boeren en tuinders die zelfstandig een eigen bedrijf opzetten.
- Ontwikkelen van een 'digitale gereedskapskist' met maatregelen voor boeren om de ammoniakemissie en -depositie te verminderen.
- Bevordering van onderwijs, onderzoek en innovatie in de hele land- en tuinbouwketen, zoals de Dairy Chain (zuivel) en de Crop Chain (akker- en tuinbouw).
- Inzet op energiebesparing door in te zetten op de aanleg van Smart Highways, energiezuinige gebouwen en duurzaam inkopen.
- Schoon drinkwater voor iedereen. We willen doorgaan met waterproject Mozambique, een sanitatie- en afvalproject van Friese overheden in de Zambezi-regio.

ChristenUnie

Layout
Sander Leeffers